

חינוך לחיים

פרשת קרח

‘וַיַּחֲרַם לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל ה’ אֵל תִּפֶּן אֶל מִנְחַתָּם אוֹמֵר רִשׁׁי וַיַּחֲרַם לְמֹשֶׁה – נִצְטָעַר עַד לְמֹאֲדֹד’

נשאלת השאלה הרי בכל מקום ‘וַיַּחֲרַם’ הוא לשון כעס כמו שנאמר בבראשית ‘וַיַּעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלִבּוֹ אוֹ כְּמוֹ בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּשְׁלַח לְבִנָּיו יַעֲקֹב בָּאוּ מִן הַשָּׂדֶה כְּשׁוֹמְעִים וַיִּתְּעֲצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲרִם לָהֶם מְאֹדֹד’ וכך באמת תרגמו בכל מקום ‘וַיַּחֲרַם – תִּקִּיף’ מלשון כעס אז למה כאן רשׁׁי שינה ואומר שזה לשון צער?? (הנצי״ב מנסה לחלק בין וַיַּחֲרִם לַיַּחֲרִם אֶפּוֹא אֶךְ רִשׁׁי מִשְׁמַע שֶׁלֹּא סוֹבֵר כֶּךָ) וְצוּד יֵשׁ לִשְׁאוֹל אִם מְדַבְּרִים פֹּה עַל הַכֶּעַס שֶׁל מֹשֶׁה אִזּוֹ אִיךָ מִתְקַשֵּׁר הַמִּשְׁךָ דְּבָרָיו שֶׁלֹּא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאַתִּי??

ננסה להסביר על פי היסוד המפורסם בהבדל בין אמירה לדיבור, שדיבור הכוונה לשון קשה כנאמר ‘דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות’ ואמירה הכוונה לשון תחנונים ורכות כנאמר ‘ויאמר אל נא אחי תרעו’. אם נתסכל טוב בפסוק נראה שמיד אחרי שכתוב ‘וַיַּחֲרִם לְמֹשֶׁה מְאֹדֹד’ נאמר ‘ויאמר אל ה’ וכו’ שזה לשון רכה ואולי זה מה שהכריח את רשׁׁי לאמר שזה לא לשון כעס אלא צער, כי אם היה כועס אז איך מיד משתמש בלשון רכה ולכן חייב לומר שכאן זה שונה וזה לשון צער.

אך עדיין צריך להבין מדוע משתמש משה רבינו באמירה רכה והרי תוכן דבריו היו דיבורים קשים, אז למה הוקדם אמירה רכה?? ואם נסתכל היטב בפסוקים נראה שזה דרך קבועה כאן. גם בפס’ טו’ ויאמר משה לקרח אתה וכל עדתך וכו’ וגם שמודיע על העונש הנורא גם שם לשון רכה ‘ויאמר משה בזאת תדעון כי ה’ שלחני מדוע פונה אליהם בלשון רכה הרי היה צריך לגזור בהם בלשון קשה שהרי אלו באמת דברי תוכחה קשים??

נקדים אומנם כל מחלוקת קרח היתה כביכול רק על משה ואהרן ולא כנגד ה’ וכמו שאמרו מדוע תתנשא על קהל ה’, אך באמת בפנימיות העניין מחלוקתם היתה על ה’. זאת אומרת יש כאן ב’ חלקים. החלק הגלוי כנגד משה ואהרן והחלק הנסתר שהיה כנגד ה’. אך אם נשים לב שמשה רבינו בגודל ענוותו מחל על כבודו ולא רוצה כלל לקנאות את קנאת עצמו, אלא אך ורק את קנאת ה’ צבאות. וכמו שכתוב מפורש בילקוט שמעוני שמשה אמר ‘אם אני מוותר על בזיוני ועל בזיונו של אהרן, אבל על בזיונה של תורה איני מוותר’. עד כדי כך שמובא בשפת אמת שמשה רבינו ביקש דווקא את המיתה המיוחדת הזו של בריאה חדשה בכדי שהעונש של קורח לא יזיק לבניו אחריו, ויוכלו להיות בעלי מדרגה עליונה כי תמיד נשאר מעט לדורות כנאמר ‘פֹּקֵד עוֹן אֲבוֹת עַל בְּנֵים’ אבל שיורדים חיים שאולה לא ירשו בניו מחטא זה וכל זה כדי להוציא את כבוד עצמו לגמרי!!!

ולכן נראה שמשה רבינו נזהר לא לעררב מחשבת כבוד עצמו בכבוד שמים, ולכן מדבר איתם לשון רכה לפי שחשש שאם ידבר בלשון קשה של כעס הוא עלול להכשל בשמץ של נגיעה עצמית בכל הנוגע לתוכחה, ולכן לכל דבר קשה מקדים אמירה רכה בכדי שלא תתערב נגיעת עצמו בדבריו.

ולשדה החינוך הרי כל אחד מאיתנו משמש כמוכית, אב לבנו, רב לתלמידו, אח לאחיו, איש לרעהו, כמעט לא ימלט שאדם יוכיח את זולתו ושומה עלינו ללמוד מדרכי התוכחה שבפרשתנו.

בראשונה המוכיח צריך לנתק עצמו מכל נגיעה כלפי מקבל התוכחה, שלא יוכיח את זה שפעל כנגדו מחמת נגיעת עצמו, אלא אדרבה ימחול על עלבונו ויוכחינו רק לכבוד שמים. וזה מצוי מאוד באב לבנו ורב לתלמידו, שאם הם רואים דבר המצריך תוכחה, ליבם בוער בתוכם לבוא ולתת לו מנה אחת אפיים ולהוכיחו על פניו, אבל אם בעל נפש הוא, צריך לעצור בעצמו בכל כוחו שלא להוכיח בשעת כעס ועליו לשבת בינו לבין עצמו ולבחון את הדברים האם באמת אכפת לו מבנו או תלמידו ולכן רוצה להוכיחו, או שמא אין טובת בנו לנגד עיניו אלא שהוא בוש במעשיו ועל כן לצורכו ומחמת בושותו העצמית הוא רוצה להוכיחו.

והשניה תמיד להקדים לשון רכה לתוכחה. כי לשון רכה לא רק שמכשירה את הלב לקבל את דברי התוכחה, היא גם מסירה ומונעת מהאדם לחוש את נגיעת עצמו. ולכן יבוא לבנו בישוב הדעת ויאמר לו בלשון רכה דווקא בתחילה.

כאשר נפעל כך ונעביר כל תוכחה בכור המבחן הזה, ובשעת התוכחה ננתק עצמנו מכל נגיעה אישית, או אז תתקבל התוכחה על לב השומעים ונזכה לברכת שלמה המלך במשלי ‘וְלַמּוֹכִיחִים יִנָּעַם וְעֲלֵיהֶם תִּבּוֹא בְּרַכַּת טוֹב’.

לע״נ אבי מורי ר' חיים ב״ר ישעיהו ז״ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

(האדמו״ר מטולנא)